

УДК 336.226.322

*В. В. Столярова,
асистент кафедри фінансів, доктор філософії в галузі економіки,
Київський національний університет технологій та дизайну*

ОЦІНКА ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕРИТОРІЙ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Здійснено оцінку впливу діяльності спеціальних територій на аспекти людського розвитку адміністративних областей у 2007—2008 роках. Обґрунтовані методи фінансового моніторингу діяльності спеціальних територій на найближчі 3—5 років.

The estimation of influencing of activity of the special territories is carried out on the aspects of human development of administrative areas in 2007—2008. Methods of the financial monitoring of activity of the special territories is described to the nearest 3—5 years.

Ключові слова: оцінка, вплив, діяльність, регіон, розвиток, суб'єкт господарювання, спеціальна територія, людський розвиток.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОБЛЕМИ І ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відсутність типового методичного вирішення проблеми здійснення фінансового моніторингу діяльності спеціальних територій України призводить до неадекватних аналітичних оцінок різними органами державної виконавчої влади результатів їх функціонування та розвитку.

Мета фінансового моніторингу діяльності спеціальних (вільних) економічних зон (С(В)ЕЗ) та територій пріоритетного розвитку (ТПР) зводиться, як правило, до відстеження тільки взаємовідносин суб'єктів господарювання, розташованих на спеціальних територіях, з державним та місцевим бюджетом, а також з відмиванням ними брудних коштів.

Але регіон повинен розглядатися як просторово-територіальна концентрація галузей суспільно-господарської діяльності, а регіональний розвиток — як динамічна характеристика так званого регіонального простору, що об'єднує в межах регіонів виробників і споживачів товарів та послуг в єдину органічно цілісну еколого-економіко-соціальну систему [1, с. 4].

Тобто об'єктивно існує проблема оцінки впливу результатів діяльності спеціальних територій на Індекс соціально-економічного розвитку та Індекс людського розвитку відповідного регіону.

НЕВИРІШЕНІ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

В Україні загальноприйнятої серед вчених та фахівців методики оцінки впливу діяльності спеціальних територій на регіональний розвиток не існує.

Мають місце різні методичні підходи з різною деталізацією груп показників, факторів і критеріїв. Є істотні розходження і в інформаційному забезпеченні як звітності про діяльність С(В)ЕЗ і ТПР для Мінекономіки України, так і при здійсненні інвестиційного рейтингу Недержавним аналітичним центром (НАЦ) "Інститут реформ".

Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України вперше у 2001 році здійснило аналіз результатів діяльності усіх С(В)ЕЗ та ТПР за період їх функціонування за 1997—2000 роки та прогноз на 2001—2004 роки за такими напрямками: 1) Інноваційно-інвестиційна діяльність; 2) Виробнича діяльність; 3) Зовнішньоекономічна діяльність; 4) Діяльність

у сфері охорони здоров'я, туризму та рекреації; 5) Зайнятість та доходи населення; 6) Розрахунки з бюджетом; 7) Реалізація екологічних програм.

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2001 року "Про порядок проведення аналізу результатів функціонування СЕЗ та ТПР" був визначений перелік показників для оцінки ефективності діяльності кожної окремої зони та території (тобто, був запропонований так званий індивідуалізований підхід).

Спільним наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства фінансів України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства транспорту та зв'язку України, Державної митної служби України та Державної податкової адміністрації України від 19 січня 2005 року, який був зареєстрований в Міністерстві юстиції України 11 лютого 2005 року за № 212/10492, були затверджені критерії оцінки, основні параметри та показники діяльності спеціальних (вільних) економічних зон і територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності.

Але вони теж не передбачали оцінку впливу функціонування СЕ(В)З та ТПР на соціально-економічний розвиток територій. Показники діяльності СЕ(В)З та ТПР — це досягнуті результати підприємств, що реалізують інвестиційні проекти в їх межах.

МЕТА ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є обґрунтування необхідності та розробка методичного забезпечення комплексної оцінки впливу діяльності спеціальних територій України на соціально-економічний розвиток адміністративних областей на основі узагальнення аналітичних оцінок Міністерства економіки України за 2007—2008 р.

Система показників оцінки впливу функціонування СЕ(В)З та ТПР на соціально-економічний розвиток регіонів, використаних Мінекономіки України у 2007—2008 р., включала наступне:

1. Показник збільшення інвестиційного потенціалу адміністративної області, який розраховувався як частка іноземних інвестицій, залучених до спеціальних територій, у

загальному обсязі прямих іноземних інвестицій.

2. Показник інвестиційної активності суб'єктів господарювання спеціальних територій.

3. Показник оновлення основних фондів підприємств, розташованих на спеціальних територіях, який розраховувався як частка вкладень в основний капітал підприємств у сукупних інвестиціях в основний капітал адміністративної області.

4. Показник частки питомої ваги обсягів промислової продукції, виробленої у СЕ(В)З та ТПР, в загальних обсягах такої продукції адміністративної області.

5. Показник частки експорту суб'єктів господарювання СЕ(В)З та ТПР у загальному обсязі експорту адміністративної області.

6. Показник середньомісячної заробітної плати у спеціальних територіях в порівнянні з показниками області та республіки в цілому.

7. Показник обсягу сплачених податків, зборів та обов'язкових платежів суб'єктів господарювання спеціальних територій з обсягами таких надходжень від суб'єктів господарювання усіх форм власності у регіонах розташування спеціальних територій (бюджетні надходження).

Національна методика оцінки регіонального людського розвитку включає систему показників трьох рівнів [2, с. 23]:

— перший — це інтегральний індекс людського розвитку регіону (ІРЛР);

— другий рівень — узагальнювальні індикатори динаміки основних аспектів людського розвитку (демографічний розвиток, розвиток ринку праці, матеріального добробуту, умов проживання, стану та охорони здоров'я, рівня освіти, соціального середовища, екологічної ситуації, фінансування людського розвитку);

— третій рівень — показники, що характеризують кожний окремих аспект.

Принциповою відмінністю національної методики оцінки регіонального людського розвитку від міжнародної методики (ПРОН) полягає у використанні як показників-стимуляторів, що характеризують процеси та явища, піднесення яких сприяє зростанню рівня людського розвитку, так і показників-дестимуляторів, що відображають процеси і явища, зворотно пов'язані з рівнем людського розвитку [3, с. 77].

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Створення СЕ(В)З та ТПР в Україні, в цілому, мало позитивний вплив на розвиток територій їх розташування, оскільки спеціальні економічні зони і території пріоритетного розвитку сприяли:

— пошквалюванню інвестиційних процесів;

— створенню нових виробництв;

— зменшенню соціальної напруги шляхом створення нових та збереження існуючих робочих місць.

Однак, враховуючи те, що спеціальні території в економіці окремих областей займають різне положення внаслідок нетотожного масштабу території, кількості суб'єктів підприємництва, спеціалізації тощо, їх вплив на розвиток відповідних областей не є однозначним.

Так, функціонування спеціальних територій у 2007 р. не мало суттєвого впливу на збільшення інвестиційного потенціалу областей (частка іноземних інвестицій, залучених у СЕЗ та на ТПР, у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в регіони становила 3,9 % (у 2006 р. — 16,9 %).

У 2008 році частка інвестицій, залучених суб'єктами СЕЗ і ТПР в основний капітал, становила 0,7 % від загального обсягу таких інвестицій на територіях їх розташування.

Частка іноземних інвестицій у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в регіони становила 0,09 %.

В 2007 році суб'єкти ТПР у Закарпатській та Донецькій областях забезпечили відповідно 16 та 13 % в обсягах залу-

чених іноземних інвестицій по областях. По інших спеціальних територіях реалізація інвестиційних проектів не впливала на покращення обласних показників інвестиційної активності, забезпечивши від 0,07 (ТПР у Автономній Республіці Крим) до 1,3 % (СЕЗ "Яворів" та "Курортполіс Трускавець"), залучених у відповідні області іноземних інвестицій.

У 2008 р. суб'єктами СЕЗ "Закарпаття" і ТПР у Закарпатській області залучено 5 % загального обсягу іноземних інвестицій, залучених в область.

По інших спеціальних територіях реалізація проектів не впливала на покращення обласних показників інвестиційної активності, забезпечивши від 0,1 (ТПР у АР Крим) до 0,5 % (ТПР у Донецькій області), залучених у відповідні області іноземних інвестицій.

У порівнянні з 2007 роком знизилась питома вага промислової продукції, виробленої у СЕЗ і на ТПР, в загальних обсягах такої продукції в регіонах їх розташування — з 13 до 8 %.

В 2007 р. незначним був вплив суб'єктів спеціальних територій на оновлення основних фондів підприємств, про що свідчить невисока частка (2,5 %) вкладень в основний капітал у сукупних інвестиціях в основний капітал по областях. Крім того, незмінною залишилась питома вага обсягів промислової продукції, виробленої у СЕЗ та на ТПР, в обсягах такої продукції по регіонах — 13 %.

Проте, по окремих спеціальних територіях у 2007—2008 р. відслідковувалась позитивний вплив на виробничий потенціал регіонів.

Так, половину промислової продукції, виробленої в адміністративній області, забезпечили суб'єкти СЕЗ та ТПР Закарпаття; близько 20 % обласного виробництва такої продукції забезпечили суб'єкти ТПР у Автономній Республіці Крим; суб'єкти ТПР у Луганській та у Донецькій областях відповідно 15 та 12 %.

У 2008 році 64 % промислової продукції, виробленої в області, забезпечили суб'єкти СЕЗ "Славутич", 54 % — суб'єкти СЕЗ "Закарпаття", близько 40 % — суб'єкти ТПР у Закарпатській області, близько 20 % — суб'єкти СЕЗ "Рені" та "Порто-франко", близько 13 % республіканського виробництва такої продукції забезпечили суб'єкти ТПР у Автономній Республіці Крим.

У 2007 р. не змінилась по відношенню до 2006 р. частка експорту суб'єктів СЕЗ та ТПР у загальному обсязі експорту по областях, яка становила 9 %.

Найбільший вплив на збільшення експортного потенціалу регіонів мали спеціальні території у Автономній Республіці Крим (57,3 %, з яких 56 % забезпечили суб'єкти ТПР у м. Сиваш) та у Донецькій області (13,5 %). Суб'єкти СЕЗ "Миколаїв", СЕЗ у Львівській області та ТПР у Харківській, Житомирській та Закарпатській областях забезпечили від 3 (СЕЗ "Яворів" та "Курортполіс Трускавець") до 9 (СЕЗ "Миколаїв") % загального експорту регіонів.

Інші спеціальні території не забезпечили відчутного впливу на регіональні показники експортної діяльності.

У 2008 р. у порівнянні з 2007 р. зменшилась частка експорту продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єктами СЕЗ і ТПР у загальному обсязі експорту по Україні (з 9 % до 3,1 %).

Найбільший вплив в 2008 році на збільшення експортного потенціалу регіонів мали ТПР у Автономній Республіці Крим (52,6 % за рахунок експорту продукції суб'єктів ТПР "Сиваш"), у Донецькій та Житомирській областях (9,5 та 9,2 % відповідно). Суб'єкти СЕЗ "Закарпаття" забезпечили 8 % сукупного експорту Закарпатської області, ТПР у м. Харків — 6,1 % сукупного експорту відповідної області, СЕЗ "Миколаїв" — 4 %, СЕЗ "Яворів" — 3,4 %. Діяльність решти СЕЗ і ТПР не вплинула на регіональні показники експорту.

У 2007 р. рівень заробітної плати у СЕЗ і ТПР на 17 % перевищив показник по відповідних областях.

На фоні загального зростання середньомісячної заро-

бітної плати по окремих СЕЗ та ТПР залишається її асиметрія в порівнянні з показниками по регіону. Зокрема, у СЕЗ "Порто-франко" "Закарпаття", на ТПР у містах Красноармійськ, Слов'янськ, Краматорськ, Маріуполь та Волноваському районі Донецької області, у місті Алушта, Володарсько-Волинському районі Житомирської та м. Свердловськ Луганської областей середньомісячна заробітна плата у 1,5 — 3 рази перевищує регіональний показник.

У той же час ряд окремих спеціальних територій має нижчий рівень середньої заробітної плати в порівнянні з регіонами їх розташування: СЕЗ "Рені", "Миколаїв" та "Курортполіс Трускавець" (від 66,9 до 77 % показника по регіону), ТПР у містах Феодосія та Східний Крим Автономної Республіки Крим (відповідно 65,9 та 73,1 %), у містах Макіївка, Єнакієво, Костянтинівка, Артемівськ, Сніжне, Слов'янський район Донецької області (від 69 до 87,4 %), міста Новоград-Волинський Житомирської області (77 %) та Брянка Луганської області (63%), у Новгород-Сіверському та Городянському районах Чернігівської області (відповідно 79 та 81,4 %), ТПР у Закарпатській області (87,5 %).

Крім цього, на ТПР у містах Добропілля, Коростень, Первомайськ, Костянтинівському, Олевському, Ємільчинському, Чернігівському, Антрацитівському районах середньомісячна заробітна плата становила від 13 до 55 % відповідного показника регіону розташування ТПР.

Середньомісячна заробітна плата у СЕЗ і на ТПР у 2008 році на 6,3 відсотка перевищила відповідний показник по Україні.

Тобто протягом 2006—2008 р. мало місце скорочення розриву між середньомісячною зарплатою в СЕЗ і на ТПР та середньомісячною заробітною платою в цілому по Україні (у 2006 р. — 32, у 2007 — 17 %).

При загальному зростанні середньомісячної заробітної плати по окремих СЕЗ і ТПР спостерігається її асиметрія в порівнянні з показниками по регіону. Зокрема, у СЕЗ "Порто-франко", "Порт Крим", на ТПР у містах Красноармійськ, Слов'янськ та Волноваському районі Донецької області, у місті Алушта середньомісячна заробітна плата у 1,5 — 2,8 рази перевищила відповідний регіональний показник.

У той же час ряд окремих спеціальних територій має нижчий рівень середньої заробітної плати, ніж середній в регіонах їх розташування: СЕЗ "Рені", "Курортполіс Трускавець", "Донецьк" та "Славутич" (55,2, 85,7, 89 та 95,1 % показників по регіонах відповідно), ТПР у Чернігівській області (61 %), ТПР у Луганській області (68,7 %), ТПР у м. Шостка (70 %), ТПР у Житомирській області (86 %), ТПР "Східний Крим" та у м. Феодосія Автономної Республіки Крим (59,6 та 70,6 % відповідно), у м. Дружківка, Слов'янському районі, містах Добропілля, Артемівськ, Костянтинівка, Маріуполь, Краматорськ, Сніжне, Макіївка Донецької області (від 28 до 79,4 %).

Крім цього, на ТПР у містах Дружківка, Краснодон, Коростень, Брянка, Коростенському, Олевському та Антрацитівському районах середньомісячна заробітна плата становила від 28 до 47,3 % відповідного показника в регіоні розташування ТПР.

Порівнюючи обсяги сплачених податків, зборів (обов'язкових платежів) суб'єктами господарювання СЕЗ і ТПР з обсягами таких надходжень від суб'єктів господарювання усіх форм власності у регіонах розташування спеціальних територій необхідно зазначити, що їх частка постійно зменшується. Так, у 2005 р. вона становила 7,5 %, у 2006 р. — 6,3 %, у 2007 р. — 5,4 %, у 2008 році — 3,7 %.

Значну роль у бюджетних надходженнях відповідних регіонів відіграють суб'єкти СЕЗ "Закарпаття", СЕЗ "Славутич", ТПР в Автономній Республіці Крим (49, 32 та 27 % відповідно), та навпаки, практично відсутній регіональний вплив суб'єктів СЕЗ "Порто-франко", "Рені", ТПР у м. Шостка та у Чернігівській області, питома вага бюджетних над-

ходжень від господарської діяльності яких менше 1 %.

У той же час суми податків, зборів (обов'язкових платежів), сплачених підприємствами усіх форм власності у регіонах, де створені СЕЗ і ТПР, постійно зростають. Так, у 2006 р. вони склали 34,5 млрд гривень, у 2007 р. — 45,3 млрд гривень, а у 2008 р. вже 64,5 млрд гривень, тобто збільшилися у 1,4 рази у порівнянні з попереднім роком.

Узагальнюючи аналітичні оцінки впливу діяльності спеціальних територій на соціально-економічний розвиток регіонів у межах адміністративно-територіальних одиниць їх безпосереднього розташування, можна констатувати наступне.

У 2007 році у Волинській області реалізація проектів на ТПР позитивно впливає на соціально-економічний розвиток м. Нововолинська та с. Жовтневого. Так, обсяг іноземних інвестицій на одного жителя міста Нововолинська станом на 01.01.2008 становив 739,3 долари США (станом на 01.01.2007 — 575,6 доларів США).

Разом з цим, суб'єкти ТПР у 2007 р. забезпечили по місту Нововолинську 62,5 % обсягу реалізації промислової продукції, 90 % експорту продукції, більше 55 % надходжень до бюджетів.

Поступово зменшується соціальна напруга у місті, знижується рівень безробіття (якщо станом на 01.01.2000 він становив 9,6 %, то на 01.01.2008 — 2,7 %), створюються нові робочі місця для вивільнених шахтарів (протягом 2000—2007 р. створено 540 таких робочих місць, з них у 2007 р. — 14), зменшується сума заборгованості з виплати заробітної плати (якщо станом на 01.01.2000 заборгованість по місту становила 13,4 млн гривень, то на 01.01.2008 — 181 тис. гривень).

У 2007 р. у Донецькій області за рахунок реалізації проектів в СЕЗ і на ТПР було оновлено близько 19 відсотків виробничих фондів адміністративно-територіальних одиниць, де безпосередньо розташовані спеціальні території, зменшено на половину кількість зареєстрованих безробітних.

У 2008 р. частка інвестицій в основний капітал, залучених в рамках реалізації проектів, у сукупних інвестиціях в основний капітал по області склала 6 %, питома вага реалізованої у 2008 р. продукції, виробленої суб'єктами СЕЗ і ТПР, складає 4,5 % загального обсягу реалізації продукції по області, частка СЕЗ і ТПР області в надходженнях до бюджету становила 2,6 %.

У 2007 р. у Луганській області діяльність ТПР дозволила майже на 60 % скоротити кількість безробітних у містах та регіонах розташування територій.

У 2007 р. у Харківській області суб'єкти ТПР забезпечили близько 10 % експорту продукції у м. Харкові, перевищення на 11 % середньомісячної заробітної плати по місту (на 33 % — по області).

В 2008 р. суб'єкти ТПР області (у порівнянні з відповідними показниками по місту) забезпечили 11 % загального обсягу реалізованої продукції, 1,3 % надходжень до бюджетів, близько 8 % експорту продукції, перевищення на 29 % середньомісячної заробітної плати.

У 2007 р. Львівській області суб'єкти "Курортполіс Трускавець" забезпечили майже половину виробництва промислової продукції Трускавця, а в Одеській області частка інвестицій СЕЗ "Рені" в основний капітал Ренійського морського порту склала 17 % (у 2006 р. — 25 %), "Порто-франко" до обсягів Одеського порту — 24 % (у 2006 р. — 38 %). Суб'єкти СЕЗ "Рені" та "Порто-франко" забезпечили відповідно 18 та 15 % реалізації промислової продукції по Ренійському та Одеському морських портах.

У 2008 р. частка інвестицій СЕЗ "Рені" в основний капітал Ренійського морського порту збільшилася у 4 рази (у 2007 р. зростання на 17 %), СЕЗ "Порто-франко" до обсягів Одеського порту — 6,7 % (у 2007 р. — 24 %). Суб'єкти СЕЗ "Рені" та "Порто-франко" забезпечили відповідно 23 та 20 % реалізації промислової продукції по Ренійському та

Одеському морських портах (у 2007 р. — 18 та 15 %);

У 2007 р. у Київській області проекти СЕЗ "Славутич" забезпечили по м. Славутич 70 % реалізації продукції, у тому числі близько 60 % — промислової, понад 90 % експорту, близько 20 % створених нових робочих місць, понад 20 % надходжень до бюджету.

У 2008 р. питома вага реалізованої суб'єктами СЕЗ "Славутич" продукції становила 73,3 відсотка загального обсягу реалізованої продукції за основними видами промислової діяльності по м. Славутич (у 2007 р. — 70 %), у тому числі близько 67 % — промислової (на 7 % більше, ніж у 2007 р.), 100 відсотків експорту, близько 18 % створених нових робочих місць, понад 32 % надходжень до бюджету, що на 12 % більше у порівнянні з 2007 р.

Оцінка впливу діяльності спеціальних територій на соціально-економічний розвиток адміністративних областей, насамперед, на регіональний людський розвиток у 2007—2008 р. у порівнянні з 2000 р., засвідчує наступне.

Покращили свій рейтинг (ранг регіону) у регіональному людському розвитку такі області: Волинська — з 17-го на 14-те місце; Житомирська — з 22-го на 19-те; Київська — з 13-го на 7-ме; Луганська — з 26-го на 25-те; Миколаївська — з 14-го на 11-те та Харківська — з 3-го на 2-е. На п'яти ж місцях залишились Донецька (27-е місце) та Одеська (20-те місце) області.

Можна вважати, що діяльність суб'єктів господарювання спеціальних територій цих областей сприяло покращенню органічних складових Індексу регіонального людського розвитку: довголіття, рівня освіченості та добробуту населення. Так, у 2007 році проти 2006 року:

— Волинська область перейшла з 9-го на 8-е місце по демографічному розвитку, з 11-го на 6-е місце по стану та охороні здоров'я, по стану соціального середовища — з 5-го на 2-е місце;

— Житомирська область теж перейшла з 25 місця на 21-е по демографічному розвитку, з 10-го на 8-е місце по стану та охороні здоров'я, по стану соціального середовища — з 12-го на 10-е місце, по екологічній ситуації — з 7-го на 3-є;

— Київська область перейшла з 19 місця на 17-е по демографічному розвитку, по матеріальному добробуту населення з 13-го на 9-те, по умовам проживання населення з 7-го на 5-е, по стану соціального середовища — з 19-го на 16-е місце;

— Луганська область перейшла по розвитку ринку праці з 18-го на 16-те, по стану та охороні здоров'я — з 21-го на 18-є;

— Миколаївська область перейшла по демографічному розвитку з 16-го на 15-е, по умовам проживання населення з 12-го на 11-е, по стану та охороні здоров'я — з 17-го на 9-е, по стану соціального середовища — з 15-го на 14-е місце, по екологічній ситуації — з 16-го на 14-е;

— Харківська область перейшла по матеріальному добробуту населення з 8-го на 7-те, по стану та охороні здоров'я з — 12-го на 10-е місце.

ВИСНОВКИ

У 2007—2008 роках відсутній суттєвий вплив на виробничий потенціал регіонів та його оновлення, інноваційну та інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання спеціальних територій (у зв'язку з їх невеликими обсягами). Аналогічно місце із експортним потенціалом.

Підвищення питомої ваги обсягів промислової продукції суб'єктів господарювання спеціальних територій у загальних показниках діяльності областей є результатом залучення фінансових ресурсів за інноваційними та інвестиційними проектами 2000—2006 років.

Головним соціально-економічним результатом діяльності спеціальних територій слід вважати створення нових та збереження діючих робочих місць, а також підвищен-

ня середньомісячної заробітної плати працівників та бюджетних відрахувань до державного та місцевого бюджетів у порівнянні із загальнообласними та загальнонаціональними показниками. Це одні з провідних параметрів регіонального людського розвитку [4].

Впровадження системи комплексної оцінки впливу фінансових результатів діяльності суб'єктів ринку, які розташовані на спеціальних територіях, на соціально-економічний розвиток відповідних регіонів, на відміну від задач аналізу взаємовідносин з бюджетом та запобіганню і протидії відмиванню грошових коштів, є досить своєчасним. Це забезпечить визначення сутності та змісту фінансового моніторингу діяльності спеціальних територій в сучасних умовах, що є новим науковим результатом авторського дослідження.

Система комплексної оцінки впливу фінансових результатів діяльності суб'єктів ринку на регіональний розвиток у майбутньому повинна включати розрахунки Індексу сталого збалансованого регіонального розвитку, Індексу соціально-економічного розвитку регіону та Індексу регіонального людського розвитку.

Сталий збалансований екологічний, соціальний і економічний розвиток регіону повинен забезпечуватись відповідністю обсягів та структури фінансових ресурсів місцевих органів влади, бізнесу і організованої громадськості динаміці та структурі територіальних відтворювальних процесів, територіальним виробничо-технологічним циклам по випуску продукції та наданню послуг.

Основні параметри розвитку С(В)ЕЗ і ТПР обґрунтовувались на основі прогнозів та програм соціально-економічного розвитку міст, районів і областей, на території яких вони розташовані. Саме тому суб'єкти діяльності спеціальних територій після скасування їх пільг повинні стати конкурентоспроможними стратегічними економічними суб'єктами регіону, тобто його ключовими підприємствами в соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць [5].

Провідним важелем державного управління діяльністю спеціальних територій повинне стати відстеження показника фінансування людського розвитку. Так, у 2007 році проти 2006 року рейтинг областей за цим показником поліпшився: у Дніпропетровській області з 9-го місця на 2-ге; у Донецькій області — з 15-го на 7-е; у Луганській області — з 24-го на 16-те; у Львівській — з 26-го на 19-е; у Полтавській області — з 6-го на 3-тє; у Харківській області — з 21-го на 4-те; у Черкаській області — з 16-го на 9-те. Саме по цих областям слід очікувати у найближчі 3—5 років суттєвого підвищення впливу діяльності суб'єктів господарювання спеціальних територій на соціально-економічний та регіональний людський розвиток.

Література:

1. Механізм регіонального розвитку національної економіки. методологічна розробка / Упор.: В.Ф. Столяров, С.В. Кукарцева. — К.: КНУД, 2006. — 36 с.

2. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан / РВПС України НАН України. — Київ, 2002. — 123 с.

3. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз: (колективна монографія) / За ред. Е.М. Ліанової. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. — 328 с.

4. Столярова В.В. Оцінка результативності та ефективності інвестиційних проектів у спеціальних економічних зонах / Вісник соціально-економічних досліджень. — Вип. 24. — Одес. держ. екон. ун-т. — Одеса: ОДЕУ, 2006. — с. 367—374.

5. Идрисов А. Стратегия развития региона. Предпосылки для реализации проекта. — www.pro-invest.com.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2009 р.